

El rec Nou. 1387-1998

Amb motiu de les obres de canalització del rec Nou, l'any 1998, vàrem escriure per a la Comunitat de Regants una ressenya sobre la història d'aquest canal, que avui posem, adaptat, a disposició de tots els lectors.

La sèquia del Cap, un límit del terme d'Alpicat. Foto any 1984.

Introducció

Qui més qui menys sap què és i on és el rec Nou, però per a aquells nous vilatans encuriósits els posarem en antecedents. El rec Nou és un canal de rec, un ramal del canal de Pinyana, que rega exclusivament les terres d'Alpicat. Neix a prop del camí de Torrefarrera (entre els límits dels dos pobles) i torna a desguassar a prop de les actuals rotondes de l'autovia. Avui en dia, ja entubat, les cases del poble s'acosten fins als seus límits.

La història d'Alpicat ha estat, al llarg dels segles, la història de la terra que dia rere dia treballaven els nostres avantpassats i que, amb la important ajuda de l'aigua, els donava els fruits necessaris per sobreviure.

Durant molts segles la construcció del rec Nou significà l'aparició d'una línia que separava dos mons: el secà i el regadiu. La part de regadiu representarà l'agricultura més intensiva on, a part dels conreus tradicionals (blat, oli i vinya), abundaven arbres com les figueres o nogueres, i, com no, els cultius pròpiament d'horta.

La terra de secà conreada era mínima. La major part d'aquesta terra es dedicava a les pastures per a la ramaderia, no tan sols la sedentària, sinó també la transhumant, que disposava de pletes

al voltant del poble, on es refugiaven els ramats provinents del Pirineu.

Descripció d'un canal

L'aigua que abasta el rec Nou és subministrada pel canal de Pinyana, que neix a Castellonroi, en un congost que li dona el nom, i agafa les aigües del riu Noguera Ribagorçana. Descendeix per Alfarràs, Almenar i Alguaire com a únic canal, i a Alguaire en surt un ramal a l'ull de Ratera, anomenat el rec d'Alguaire. Continua descendint fins a Vilanova del Segrià, on es bifurca definitivament; la sèquia principal, anomenada del Segrià o Major, continua pels termes de Benavent, Torre-serona, Lleida, Alcarràs fins a Soses.

D'aquesta primera divisió en surt la sèquia del Cap, la més occidental que, des de l'ull de Benavent, recorre els termes de Rosselló, Torrefarrera, Alpicat i Lleida, amb la particularitat que marca el límit sud-est del nostre terme municipal.

Des d'aquesta sèquia del

Cap, a l'ull de la Boga, sorgeix el rec Nou; cinc quilòmetres després torna les aigües al seu llit.

La sèquia Major es torna a dividir a l'ull Roig, ja als límits del terme municipal de Lleida, d'on surt la sèquia del Mig, que rega el terme d'aquesta ciutat.

En total, el canal de Pinyana rega 13.495 hectàrees de dotze pobles del Segrià, la gran majoria de fruiters, i, en el seu curs, s'han anat instal·lant indústries tèxtils, papereres i, com no, diversos tipus de molins.

La denominació de canal de Pinyana és relativament moderna, del segle XIX. Antigament s'anomenava sèquia d'Almenar o del Segrià. La configuració actual del canal, però, ja data dels primers segles de la seva construcció.

Els orígens històrics

Un cop reconquerit el Segrià, els comtes de Barcelona i d'Urgell, Ramon Berenguer IV i Ermengol VI, es disposaren a repartir les noves terres entre els seus seguidors. Els nous

pobladors es trobaren com a herència dels àrabs uns elements que conservaren i potenciaren, com les conegudes torres, explotacions agrícoles amb un edifici defensiu anomenat *turris*, d'on derivaria el nom de torre (tret diferenciador de les masies de la resta de Catalunya). El poble àrab era bon coneixedor dels aprofitaments de l'aigua i durant la seva estada a les nostres terres construïren les primeres sèquies.

Poc després de ser reconquerit Almenar, l'any 1151, Ramon Berenguer IV donà un privilegi als seus habitants i els concedí la sèquia àrab que creuava el seu terme. Aquest document que conserven i anomenen *la pell* els feia amos i senyors de la sèquia, el futur canal de Pinyana. La ciutat de Lleida aviat s'adonà de la importància d'aquelles aigües i començà a litigar per fer-se amb el domini de la sèquia, però, abans, un particular, Ramon de Sasala, àlies Cavasèquies, començà a perllongar la sèquia fins al terme de Lleida, amb el vistiplau d'Almenar.

Lleida anhelava el control de la sèquia i va fer tot el possible per fer-se-la seva. Els nombrosos litigis sempre van donar la raó a Almenar i Lleida es va haver de conformar amb disposar de l'aigua que baixava. Tot i això, l'any 1229, Lleida comprà la sèquia i els seus drets a la filla de Ramon de Sasala; així la Paeria de Lleida manarà sobre la sèquia (amb el permís d'Almenar) fins al segle XVIII amb tota l'autoritat

torre del seu nom (que no és altra que la nostra torre Morera). En aquests context hem de situar els orígens remots del nostre rec.

El poder de la família era notori i és per això que hem de creure que són els veritables artífexs del fet que de la sèquia del Cap en sortís un braçal per regar les seves pertinences. Aquest fet el podem constatar en una transacció de terres feta entre Gombau de Toló i Pere Destalladell, en una heretat de la torre de Vallsaguer (situada entre Alpicat i Torrefarrera) "sota el braçal dels Moncada" l'any 1241. Ens trobem davant l'embrió del rec Nou, un braçal per regar les propietats de la torre dels Moncada, que no devia anar més enllà d'aquesta torre, però que fou el primer tram del que segles després s'anomenarà rec Nou.

El rec Nou, sis-cents anys de vida

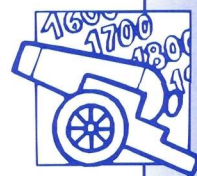
La primera notícia que tenim del rec Nou data de 1387, quan en una concessió d'herbes feta pel Consell General de la Paeria als homes de Vilanova d'Alpicat hom parla que com a límit de les pastures hi ha el braçal Nou. A partir d'aquí podem establir dos paràmetres: primer, el fet que se'l conegui com a braçal Nou (o rec Nou) ja ens indica que és una construcció nova, és a dir, que no té orígens àrabs, i, en segon lloc, creiem que fou la Paeria qui, a partir del braçal dels Moncada, perllongà la sèquia, ja que des de 1229 en posseïa la titularitat.

La necessitat de terres de regadiu fou primordial. No hem d'oblidar que Alpicat era carrer i parròquia de Lleida i, per tant, era considerat com una barriada de Lleida. Així, al 1532, la Paeria imposà l'impost del sequiatge als pobles forasters, entre els quals no hi ha Alpicat.

Tot sembla indicar que aquest braçal Nou es convertí en una sèquia més important, com passa amb tot el canal, a partir de 1445, quan es construí la mina de Pinyana, que va permetre augmentar el cabal d'aigua i engrandir els regs.

Fins aleshores, una resclosa o peixera al riu, a l'alçada d'Andaní, servia per captar l'aigua però el cabal era limitat i sovint les riudes se l'enduien.

Des dels inicis, els regants del rec Nou tenien destinat el dissabte com a dia de reg, malgrat que al 1440 els veïns de Vilanova d'Alpicat sol·licitaren a la Paeria poder regar, també, els diumenges, cosa que no van aconseguir.

d'un senyor feudal. Els Moncada eren una de les famílies nobles més importants de Catalunya.

El noble Guillem Ramon de Moncada, col·laborador del comte de Barcelona en la reconquesta de Lleida, va rebre el títol de batlle de la ciutat i nombroses possessions; la més important era l'explotació agrària al voltant de la

Punt de la sèquia del Cap on neix el Rec Nou. Foto any 1989.